

ZONNEPALEN IN 12 STAPPEN

voor een VvE of coöperatie

Versie: 25-1-2024

EEF - Energie Expertisecentrum Flevoland

Postbus 2026
8203 AA Lelystad

085 4000 300
info@eef-flevoland.nl

In dit document wordt beschreven welke stappen er genomen moeten worden om zonnepanelen op een dak te realiseren vanuit een VvE of coöperatie, met de Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking (SCE).

Introductie en leeswijzer

IN 12 STAPPEN NAAR ZONNEPANELEN VOOR UW VVE OF COÖPERATIE

1. Technische Quick Scan
2. De Business Case
3. Subsidiemogelijkheden
4. Is mijn dak geschikt?
5. Is mijn netaansluiting geschikt?
6. Stelt mijn verzekering bepaalde eisen?
7. Besluitvorming
8. Financiering
9. Offertes aanvragen
10. Opdracht verstrekken
11. Bouw & oplevering
12. Zonnestroom produceren!

BIJLAGEN

Bijlage 1: dakbedekking bij platte daken

Bijlage 2: Hoe werkt de Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking (SCE)?

Bijlage 3: Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking aanvragen

Hoe dit document te gebruiken?

Wij raden u aan om de benoemde stappen in volgorde van één naar twaalf te volgen. Wél is het aan te raden stap vier t/m zes parallel naast elkaar uit te voeren. Deze zijn van groot belang en kunnen veel tijd in beslag nemen. Deze stappen parallel uitvoeren scheelt u een hoop tijd richting realisatie!

Wilt u meer weten over de SCE regeling en wat nodig is om deze aan te vragen, dan verwijzen wij u door naar bijlage 2 en 3.

Wanneer u tijdens het proces vragen heeft of tegen problemen aanloopt, schroom dan niet om contact op te nemen met het EEF. Het EEF heeft ruime ervaring in het ontwikkelen van zonnepanelen op daken en velden. Wij zijn een initiatief van de Provincie Flevoland om de energietransitie te versnellen en helpen u graag met elke uitdaging richting een duurzamer Flevoland!

1) Technische Quick Scan

Doel: via een korte analyse inventariseren of realisatie van zonnepanelen mogelijk is.

WAT MOET ER GEDAAN WORDEN?

Om te bepalen of zonnepanelen rendabel kunnen worden gerealiseerd, is het nuttig om een technische quick scan te doen voordat er tijd wordt geïnvesteerd in de verdere stappen. Er zijn een aantal controles die direct een beeld geven of het project rendabel kan zijn en of er grote investeringen gevraagd worden. Zo wordt er gekeken of er grote dakaanpassingen nodig zijn of dat een verzwaring van uw elektriciteitsaansluiting nodig is.

HOE PAK IK HET AAN?

Vul om te beginnen onderstaande tabel in.

Uit te zoeken	Gevonden waarden	Eenheid
1. Capaciteit netaansluiting		
2. Bij platte daken: leeftijd en type dakbedekking		Type en jaren
3. Gebruikt dakisolatiemateriaal		Type

TOELICHTING

1. Capaciteit netaansluiting: De grootte van de netaansluiting begrenst hoeveel zonnepanelen er aangesloten kunnen worden. Een vergroting van deze aansluiting kost in sommige gevallen veel geld, waardoor het goed is dit vroeg te bekijken.
Daarnaast is in Flevoland op sommige plekken het elektriciteitsnet 'vol' voor teruglevering door grootverbruikersaansluitingen ($\geq 3 \times 80$ Ampère). Controleer daarom bij Liander (de netbeheerder in Flevoland) of, en zo ja hoeveel elektriciteit u mag terugleveren op het net. Bij kleinverbruikersaansluitingen ($\leq 3 \times 80$ Ampère) worden geen problemen verwacht.
2. Leeftijd en type dakbedekking: Achterhaal het type en de leeftijd van de dakbedekking. Vervanging van dakbedekking is veelal duur en moet gebeuren vóór realisatie van de zonnepanelen.
3. Gebruikt isolatiemateriaal: Wanneer bepaalde typen isolatiemateriaal in een dak zijn toegepast, kan dit voor verzekeraars een reden zijn om realisatie van zonnepanelen te bemoeilijken. Wanneer er dan zonnepanelen worden gelegd, is een dak soms moeilijker verzekeraar. Vaak kunt u op de offerte van de aannemer die het isolatie heeft geplaatst het materiaal achterhalen. Als dit niet mogelijk is, kunt u bijvoorbeeld via branchevereniging VEBIDAK een bedrijf vinden om een stukje isolatie te verwijderen en beoordelen.

INTERPRETATIE GEVONDEN WAARDEN

1. Capaciteit netaansluiting: Wanneer de netaansluiting 3*80 Ampère of kleiner is, wordt er gesproken over een kleinverbruikersaansluiting. Wanneer de netaansluiting groter is dan 3*80 Ampère wordt er gesproken van een grootverbruikersaansluiting. De grootte van de aansluiting is mede bepalend voor hoeveel zonnepalen geplaatst kunnen worden. Voor een kleinverbruikers gaat het om maximaal circa 200 zonnepanelen.
2. Leeftijd en type dakbedekking: In bijlage 1 staat een tabel die aangeeft wat de levensduur is van verschillende typen dakbedekking en vanaf welke leeftijd moet worden bekeken in welke staat de dakbedekking verkeerd, voordat er zonnepanelen op geplaatst worden.

Gebruikt isolatiemateriaal: Blijkt dat u EPS-, PUR of PIR-isolatie heeft, vraag dan eerst bij uw verzekeraar na hoe deze aankijkt tegen realisatie van zonnepanelen op het dak. Mogelijk stelt de verzekeraar bepaalde condities aan het te realiseren systeem.

WIE KAN MIJ DAARBIJ HELPEN?

U kunt deze stap zelf of met een adviseur uitvoeren. Het EEF kan de rol van (onafhankelijk) energie-expert in dit traject vervullen en o.a. een uitgebreidere interpretatie van de gevonden waarden geven.

WAT KOST HET?

Wanneer u deze stap zelf uitvoert zijn er geen kosten verbonden aan deze stap.

2) De Businesscase

Doel: bepalen wat het rendement is van zonnepanelen op uw dak.

WAT MOET ER GEDAAN WORDEN?

Er moet bekeken worden of het realiseren van zonnepanelen op uw dak financieel interessant is. Aan de hand van de verschillende kengetallen die spelen in dit project, kan de benodigde investering en het verwachte rendement worden bepaald. Op basis hiervan wordt bekeken wat in deze situatie het meest interessant is. Zo kunt u zelf het project realiseren, maar mogelijk kunt u ook uw dak verhuren of zonnepanelen huren of leasen.

HOE PAK IK HET AAN?

Om te achterhalen hoeveel er te verdienen is met het realiseren van zonnepanelen, moeten er een aantal elementen begroot of geschat worden. Belangrijke kengetallen en gegevens zijn:

- Aantal zonnepanelen
- Vermogen per zonnepaneel
- Investering (per paneel / per kWp)
- Elektriciteitsverbruik
- Elektriciteitskosten
- Hoogte van de eventuele subsidie
- Groot- of kleinverbruikersaansluiting

Wanneer de kengetallen bekend zijn kan de business case worden berekend. U kunt de berekeningen uiteraard ook zelf doen, of samen met een financieel specialist.

WIE KAN MIJ DAARBIJ HELPEN?

Het EEF heeft een Excel bestand in haar kennisbank staan, die gebruikt kan worden om een business case voor zonnepanelen door te rekenen. Het EEF kan u in dit proces persoonlijk van expertise voorzien (onafhankelijk). Daarnaast kunt u ook uw eigen financieel specialist raadplegen.

WAT KOST HET?

Wanneer u zelf de business case doorrekent, dan zijn hier geen kosten aan verbonden. Het laten doorrekenen van een business case kost tussen de €1500,- en €2.500,-. Het EEF kan dit voor u doen en ook de kosten van het onderzoek financieren met een verduurzamingsvoucher. Neem contact op met EEF voor de verdere details.

3) Subsidiemogelijkheden

Doel: bekijken mogelijkheden van subsidies en wanneer mogelijk deze aanvragen.

WAT MOET ER GEDAAN WORDEN?

Op dit moment is het zonder subsidie vaak nog niet rendabel om zonnepanelen te installeren. Daarom heeft de overheid verschillende subsidieregelingen gecreëerd waar u gebruik van kunt maken. Er moet gekeken worden óf en zo ja hoeveel subsidie u kunt krijgen en hoeveel u nodig heeft. Dit om ervoor te zorgen dat er een rendabele business case ontstaat. Op basis van deze bevindingen wordt de subsidie aangevraagd.

HOE PAK IK HET AAN?

Voor VvE's en coöperaties is er een regeling voor het verstrekken van subsidie voor het lokaal en gezamenlijk opwekken van hernieuwbare energie: de Subsidieregeling Coöperatie Energieopwekking ([SCE regeling](#)).

Deze regeling is zowel aan te vragen voor kleinverbuikersaansluitingen en grootverbruikersaansluitingen. Hij is niet te combineren met andere subsidieregelingen, zoals de salderingsregeling, SDE++ regeling en de EIA.

De subsidieregeling SCE heeft een jaarlijkse openstellingsperiode. De budgetverdeling gaat op volgorde van binnenkomst. Raadpleeg de website van de RVO om te zien wanneer de SCE regeling wordt opengesteld via: [de website](#).

De subsidieregeling SCE is een exploitatie subsidie, waarbij subsidie wordt uitgekeerd in de vorm van een subsidiebedrag per EUR/kWh. De RVO stelt per type installatie een basisbedrag vast. Dit basisbedrag geldt voor een periode van 15 jaar. De verkregen subsidie is het verschil tussen dit basisbedrag en het correctiebedrag (marktprijs van energie). De subsidie wordt gemaximeerd door de basis energieprijis: de ondergrens van het correctiebedrag.

Meer weten over de subsidieregeling SCE: lees verder in *BIJLAGE 2 Hoe werkt de Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking?*

WIE KAN MIJ DAARBIJ HELPEN?

Het EEF kan u ondersteunen bij een subsidieaanvraag. Ook veel energieadviseurs kunnen u daarbij helpen.

Met de aanvraag moeten bepaalde bijlagen en een haalbaarheidsstudie worden aangeleverd. Welk dit zijn leest u in *BIJLAGE 3 Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking aanvragen*

WAT KOST HET?

Het aanvragen van een SCE subsidie wordt in sommige gevallen uitbesteed aan externen. Het EEF kan een deel van deze kosten voor u financieren met een verduurzamingsvoucher. Neem contact op met EEF voor meer informatie.

4) Is mijn dak geschikt?

Doel: bepalen of uw dak geschikt is voor het plaatsen van zonnepanelen

WAT MOET ER GEDAAN WORDEN?

Er moet worden bepaald of uw dak écht geschikt is voor het plaatsen van zonnepanelen. Hierbij zijn onderstaande drie elementen van belang:

1. *Is het dak en de staalconstructie sterk genoeg?*
2. *In geval van plat dak: treedt er wateraccumulatie op?*
3. *Is de dakbedekking nog van voldoende kwaliteit?*

Punt 1. Wanneer u zonnepanelen op het dak plaatst, betekent dit een toename in gewicht van 12-15 kg/m² (schuine daken) of 15-25 kg/m² (platte daken). Bij installatie op een schuin dak wordt minder gewicht toegevoegd, omdat de installatie aan het dak wordt gemonteerd. Bij installatie op een plat dak ligt de installatie los op het dak en wordt deze middels ballast op zijn plek gehouden. De hoeveelheid benodigde ballast bepaald hoeveel kg per m² er moet worden toegevoegd en het dak moet kunnen dragen.

Punt 2. Wanneer u een plat dak heeft, is het altijd van belang na te gaan of uw dak voldoende afschot houdt wanneer u zonnepanelen plaatst. Als er onvoldoende afschot overblijft bestaat het risico dat er bij regen wateraccumulatie optreedt, wat uiteindelijk zelfs tot instorting van uw dak kan leiden.

Punt 3. Zonnepanelen liggen normaliter voor >25 jaar op het dak. Is het dak in die periode aan vervanging toe, dan kan het lonen om de vervanging eerder uit te voeren. Het vervangen van de dakbedekking kan ook als de panelen op het dak liggen, maar dat brengt wel aanzienlijke extra kosten met zich mee. De panelen moeten immers eerst van het dak af en moeten vervolgens ook weer opnieuw worden geplaatst.

Een constructeur moet bepalen of uw dak sterk genoeg is en er geen wateraccumulatie zal optreden. Het controleren van de dakbedekking kunt u in overleg met uw dakbedekker doen.

HOE PAK IK HET AAN?

1. Bepaal de staat van de dakbedekking (zelf of door een expert)
2. Verzamel de volgende bestanden in pdf:
 - a. *Tekeningen staalconstructie*
 - b. *Tekeningen dak, incl. intekening hemelwaterafvoeren en afschot*
 - c. *Berekeningen van de kracht van de constructie (wanneer beschikbaar)*
3. Vraag een offerte aan bij een constructeur
4. Gun de opdracht en wacht de constructieberekening af
5. Uitvoeren eventueel benodigde aanpassingen aan het dak

WIE KAN MIJ DAARBIJ HELPEN?

Er zijn verschillende constructiebedrijven en ingenieurs actief in de Provincie Flevoland die daarbij kunnen helpen. Ook het EEF kan u helpen bij dit proces, door mee te kijken met de verschillende offertes of mee te kijken met de constructierapportages.

WAT KOST HET?

Een constructierapport kost tussen de €1.000,- en €2.500,-, afhankelijk van de grootte van het dak, de beschikbare gegevens en het constructiebureau. Het EEF kan de kosten van het onderzoek financieren met een verduurzamingsvoucher. Neem contact op met EEF voor meer informatie.

5) Is mijn netaansluiting geschikt?

Doel: bepalen of de zonnepaneleninstallatie past op de aanwezige netaansluiting.

WAT MOET ER GEDAAN WORDEN?

Wanneer er zonnepanelen worden aangesloten, moeten deze op het elektriciteitsnet worden aangesloten. Om te bepalen of dit mogelijk is, moet gekeken worden of de grootte van de aansluiting past bij de grootte van de zonnepaneleninstallatie.

HOE PAK IK HET AAN?

Om te bepalen of uw netaansluiting groot genoeg is, moeten twee zaken bekend zijn.

1. *Hoe groot is de geplande zonnepaneleninstallatie?*
2. *Hoe groot is de netaansluiting op dit moment?*

Wanneer er een businesscase gemaakt is, is bekend hoe groot de zonnepaneleninstallatie kan worden. Dit is een waarde weergegeven in kWp. Om te bepalen hoe groot de aansluiting moet zijn, moet er bepaald worden hoeveel stroomsterkte er maximaal nodig is. Die bepaalt u middels de formule $P = U \cdot I$, waarbij **P** het vermogen in Watt is, **U** de elektrische spanning en **I** de stroomsterkte. In deze situatie zijn P en U bekend. Deze worden als volgt bepaald:

$P = \text{aantal zonnepanelen} \cdot \text{vermogen paneel} \cdot 0,8$ (we rekenen met 20% lagere capaciteit van omvormers)

$U = 230 \cdot 3$ fasen (wanneer u niet op een spanning van 230 Volt wilt aansluiten, vult u een andere spanning in).

De volgende som levert u vervolgens de benodigde stroomsterkte in Ampère op: $I = P / U$

De verkregen waarde is de benodigde stroomsterkte in Ampère. Wanneer het gevonden getal kleiner of gelijk aan de grote van aansluiting in Ampère is, is uw aansluiting voldoende groot. Deze formule geldt voor aansluitingen die zijn uitgedrukt in 3* ... Ampère.

Wanneer een aansluiting in kVA is uitgedrukt, is de vuistregel dat het kVA-vermogen van de netaansluiting maximaal gelijk mag zijn aan het vermogen van uw PV-installatie. Het vermogen van uw PV-installatie is P en bepaalt u op dezelfde wijze als u P in de vorige berekening.

WIE KAN MIJ DAARBIJ HELPEN?

Om een goed beeld te krijgen of uw aansluiting groot genoeg is, kunt u dit laten nakijken door uw huisinstallateur. Ook een zonnepanelenleverancier kan u hierbij adviseren. Daarnaast kan uiteraard ook het

EEF u in het proces begeleiden, en ook de kosten van die begeleiding financieren met een verduurzamingsvoucher. Neem contact op met EEF voor de verdere details.

WAT KOST HET?

Het controleren van de aansluitcapaciteit kost enkel tijd. Wanneer de aansluiting echter vergroot moet worden, kunnen de kosten hiervan hoog oplopen. Dit varieert van enkele duizenden tot tienduizenden euro's. Doordat de potentiële kosten hoog zijn, is het ook van groot belang om een goed beeld te hebben bij de huidige en benodigde capaciteit van de netaansluiting.

6) Stelt mijn verzekering bepaalde eisen?

Doel: bepalen of en welke eisen uw verzekeraar stelt aan de zonnepaneleninstallatie

WAT MOET ER GEDAAN WORDEN?

Wanneer er zonnepanelen op een dak worden geplaatst, brengt u een verandering aan op of aan uw pand. Om deze reden heeft de verzekeraar het recht om te bekijken of deze verandering een risicotoename met zich meebrengt. Om dit risico voor te zijn stelt een verzekeraar in sommige gevallen eisen aan de zonnepaneleninstallatie. De eisen die de verzekeraar stelt, moeten voor uitvraag aan een zonnepanelenleverancier bekend zijn en worden meegenomen richting de leverancier.

HOE PAK IK HET AAN?

Vraag bij uw huidige opstalverzekeraar en eventueel uw schadeverzekeraar en uw exploitatieverzekeraar na of en zo ja welke aanvullende eisen zij stellen aan een zonnepaneleninstallatie bij installatie op uw dak.

WIE KAN MIJ DAARBIJ HELPEN?

Uw verzekeringsagent kan u hieromtrent adviseren. Ook kunt u het EEF vragen u bij dit proces te begeleiden.

WAT KOST HET?

Er zijn geen kosten verbonden aan deze stap.

7) Besluitvorming VvE

Doel: goedkeuring verkrijgen voor het plaatsen van zonnepanelen op het dak van de VvE

WAT MOET ER GEDAAN WORDEN?

Wanneer u zonnepanelen wilt plaatsen op een VvE, dan heeft u eerst goedkeuring nodig van de eigenaar van het dak. Binnen uw VvE zal er gezamenlijk een besluit moeten worden genomen door stemming in een ledenvergadering. Draagvlak voor zonnepanelen binnen de VvE is daarom van groot belang voor het realiseren van zonnepanelen.

Wanneer vanuit de VvE wordt geïnvesteerd, dan zal een twee derde meerderheid (of meer) aan voorstemmers nodig. Wanneer het draagvlak kleiner is, dan kan er een flatenergiecoöperatie worden opgericht. Wettelijk gezien kan een kleiner groepje bewoners met deze coöperatie éénmalig toestemming vragen om het dak te mogen gebruiken. Hiervoor is een gewone meerderheid (helft + 1) van voorstemmers nodig.

Voor zowel VvE's als coöperaties geldt dat er een leden-eis is van 1 lid per 5 kWp aan zonnepanelen vanuit de SCE regeling. Dat wil zeggen dat minimaal 1 lid per 5 kWp aan vermogen moet deelnemen aan het project.

HOE PAK IK HET AAN?

Ga na in de statuten van uw VvE welke stemverhouding staat voorgeschreven voor het verkrijgen van goedkeuring voor het plaatsen van zonnepanelen.

WIE KAN MIJ DAARBIJ HELPEN?

Het EEF kijkt graag mee om de stemverhouding in de statuten van uw VvE na te gaan.

WAT KOST HET?

Er zijn geen kosten verbonden aan deze stap.

8) Financiering

Doel: Bepalen hoe de benodigde investering betaald wordt

WAT MOET ER GEDAAN WORDEN?

Het realiseren van zonnepanelen vraagt om een investering. Er moet onderzocht worden hoe u deze investering wilt betalen. Hiervoor zijn bij de SCE regeling twee opties:

1. *Eigen investering*
 - a. Volledig financiering met eigen geld
 - b. Deels financieren met eigen geld, deels met een lening
2. *Zonnepanelen leasen (financial lease)*

HOE PAK IK HET AAN?

De verschillende opties hebben allen voor- en nadelen. Die worden hieronder besproken:

1. *Volledig met eigen geld financieren*
Wanneer er voldoende geld beschikbaar is en dit ook gebruikt kan worden om zonnepanelen te realiseren, is dit een goede optie. Zonnepanelen hebben een (veel) hoger rendement dan spaargeld en zijn dan ook een interessante investering.
2. *Deels financieren met een lening, deels met eigen geld*
Wanneer u het rendement op het ingelegde geld wilt maximaliseren of wanneer u wel eigen geld beschikbaar heeft, maar niet de gehele investering zelf wilt dragen, is dit een goede optie. Doordat een lening vaak een lager rentepercentage vraagt dan het rendement op de zonnepanelen, zal het rendement op uw eigen inleg stijgen. Bij projecten vanaf €200.000 is het mogelijk projectfinanciering toe te passen, wat betekent dat het project in een aparte BV wordt ondergebracht. Voor de financiering kunt u ook bij EEF terecht. Zie voor de voorwaarden van financieringen van EEF de [website van EEF](#).
3. *Zonnepanelen leasen*
Wanneer u niet zelf in één keer het investeringsbedrag wil investeren, dan kan er financial lease worden overwogen. Bij een financial lease wordt er een bedrag afgedragen voor een periode van 3 á 10 jaar. In de lease periode ontvangt het project inkomsten uit stroom en subsidie, waarmee het leasebedrag wordt betaald. De kosten van financial lease zijn hoger dan wanneer er zelf wordt geïnvesteerd. Hier tegenover staat dat er niet vanuit de VvE of coöperatie, en haar leden, een groot bedrag geïnvesteerd hoeft te worden. De VvE of coöperatie is in deze periode economisch eigenaar van de zonnepanelen en de leasegever wordt juridisch eigenaar.

Via het berekenen van een business case kan worden onderzocht welke optie bij uw situatie interessant past.

De keuze voor een type financiering heeft naast invloed op de business case van op project niveau ook invloed op de business case voor de leden van de VvE of coöperatie. Wensen omtrent hoogte van investeringskosten en inkomsten uit de zonnepanelen zullen mede bepalend zijn voor de keuze om zelf te investeren of gebruik te maken van financiering of een leaseconstructie. De hoogte van de investeringskosten en inkomsten uit de zonnepanelen verschillen namelijk per investeringsoptie. Verder is het aantal deelnemers aan het project (minimale leden eis van 1 lid per 5 kWp aan zonnepanelen) van invloed.

WIE KAN MIJ DAARBIJ HELPEN?

Voor financiering of expertise over het type financiering kunt u terecht bij het EEF, bij uw bank of andere kapitaalverstrekkers.

Er zijn verschillende partijen in verschillende sectoren actief die dit aanbieden. Via Google kunt u onderzoeken welke partij voor u interessant is. Wanneer u hier niet uitkomt, kunt u altijd contact opnemen met het EEF om u hierbij te ondersteunen.

WAT KOST HET?

Wanneer u dit zelf doet zijn er geen kosten verbonden aan deze stap. Een bank of een kapitaalverstrekker rekent wel altijd een provisie. Voor de voorwaarden van financieringen van EEF, zie de website van EEF.

9) Offertes aanvragen

Doel: een duidelijk beeld krijgen bij wat verschillende leveranciers kunnen leveren.

WAT MOET ER GEDAAN WORDEN?

Bij verschillende leveranciers moeten offertes worden uitgevraagd passend bij de situatie op uw dak. In de uitvraag bespreekt u alle facetten waaraan een zonnepaneleninstallatie moet voldoen.

HOE PAK IK HET AAN?

Het is belangrijk helder te hebben waar uw zonnepaneleninstallatie aan moet voldoen. Hierbij kunt u denken aan:

- Eisen aan zonnepanelen (TÜV classificatie, merk en vermogen);
- Eisen aan omvormers (technisch, merk en vermogen);
- Eisen aan product- en installatiegaranties;
- Eisen volgende vanuit (opstal)verzekeraar;
- Eisen aan type oplevering (bv. sleutelklaar) en verantwoordelijkheid opdrachtnemer voor eventuele onderaannemers;
- Eisen dat ontwerp past binnen draaglast van de constructie;
- Windberekening (alleen bij een plat dak, aangezien installaties op platte daken normaliter niet verankerd worden, maar verzaagd worden met ballasttegels);
- Eisen aan verwacht rendement van de installatie;
- Eisen aan voldoen aan normering (denk o.a., maar niet uitsluitend, aan):
 - NEN 1010:2015 + C1 2016
 - NEN 3140:2019
 - IEC 60364-7-712;2002
 - NEN3140
 - CE label
 - Scope 12
- Eisen aan uitsplitsing kostenposten in offerte;
- Referentieprojecten;
- Eisen volgende verzekeraar of financier.

Vervolgens kunt u uw uitvraag bij verschillende (lokale) installateurs neerleggen en hen vragen een offerte uit te brengen.

WIE KAN MIJ DAARBIJ HELPEN?

Mocht u ondersteuning willen bij de uitvraag en beoordeling van offertes, dan kunt u navraag doen bij een technisch adviesbureau of bedrijven die actief zijn in de zonnepanelen-branche. Ook kunt u het EEF om ondersteuning vragen.

WAT KOST HET?

Er zijn geen kosten verbonden aan deze stap.

10) Opdracht verstrekken

Doel: bepalen welke leverancier van zonnepanelen de opdracht krijgt

WAT MOET ER GEDAAN WORDEN?

Nadat er offertes zijn ontvangen van de verschillende partijen, moet er een keuze worden gemaakt welke aanbieding voor uw situatie het beste is.

HOE PAK IK HET AAN?

Er zijn een aantal belangrijke aspecten waarop u kunt letten bij het kiezen van een leverancier:

1. *Ervaring*

Het kan goed zijn om te controleren of de leverancier ervaring heeft met projecten van een vergelijkbaar formaat als uw project. Zo kunt u op basis van referenties de keuze voor een leverancier maken.

2. *Technische aspecten*

Het is belangrijk om altijd kritisch naar de voorgestelde opstelling te kijken. Hoe is de leverancier tot dit ontwerp/legplan gekomen? Wat zijn de aannames over de opbrengst van de panelen? Wat is de levensduur van de omvormer? Is er voldoende rekening gehouden met schaduwvorming?

3. *Garanties*

Het is belangrijk dat de leverancier goede garanties heeft opgenomen in de offerte. Gemiddelde garantietermijnen zijn: panelen ca 15 jaar, omvormers 5 a 10 jaar, installatiegarantie ca 2 jaar.

4. *Kosten*

Tot slot spelen de totale kosten een rol. Kies niet blindelings voor de goedkoopste optie, houdt bovenstaande eisen goed in de gaten. Let daarnaast ook goed op het betaalschema en zorg dat u altijd nog een gedeelte van de offerte achter de hand houdt zolang niet alles is opgeleverd. Gangbare milestones zijn bijvoorbeeld: x% bij tekenen offerte, x% bij levering materiaal, x% bij oplevering, x% na oplossen evt. gebreken.

WIE KAN MIJ DAARBIJ HELPEN?

Het EEF kan u desgewenst adviseren omtrent de beoordeling van de verschillende offertes.

WAT KOST HET?

Er zijn geen kosten verbonden aan deze stap.

11) Bouw en oplevering

Doel: het begeleiden van het bouwproces

WAT MOET ER GEDAAN WORDEN?

Er moeten afspraken gemaakt worden met de partij die de zonnepanelen installeert: wat hebben zij nodig? En wat werkt voor u? Over het algemeen wijst dit proces zich vanzelf en kunt u afgaan op het initiatief van de partij die bij u de zonnepanelen installeert.

Afhankelijk van de omvang van uw project is het verstandig om bij oplevering door een onafhankelijke partij een opleverinspectie te laten uitvoeren. In sommige gevallen wordt een toetsing door een onafhankelijk inspecteur geëist door uw verzekeraar of financier. Dit zal alleen het geval zijn bij grote zonnedaken. Wanneer u een kleiner project realiseert (<0,5 MWp) is het niet nodig om een onafhankelijke opleverinspectie uit te laten voeren. Dit zal veelal het geval zijn wanneer u op het dak van een VvE zonnepanelen realiseert. De kosten van een opleverinspectie zullen te hoog zijn in verhouding tot de investering in de zonnepanelen.

HOE PAK IK HET AAN?

Zorg altijd dat u voor de bouw een afspraak maakt waarin u samen met de bouwende partij afspraken vastgelegd omtrent de planning, gebruik van ruimte op uw terrein, gebruik van eventuele kantine en sanitaire voorzieningen, openingstijden van het terrein, etc.

Wanneer u een opleverinspectie wilt laten uitvoeren, vraagt u een offerte aan bij een onafhankelijk adviseur. Het is raadzaam dit in een vroeg stadium te doen, met het oog op de aan te leveren documentatie door de installateur en de planning van de opleverinspecteur. In dat geval kan een inspecteur ook het ontwerp en de verwachte opbrengst van de installatie toetsen.

WIE KAN MIJ DAARBIJ HELPEN?

Zoek hierbij de hulp van adviseurs die opleverinspecties voor zonnepanelenprojecten doen of de technische begeleiding van de bouw op zich kunnen nemen.

WAT KOST HET?

Een opleverinspectie kost u afhankelijk van hoeveel u wilt testen en hoe groot de installatie is tussen de €1.000,- en €3.000,-.

12) Zonnestroom produceren

Doel: het rendement op zonnepanelen maximaliseren en kapitaal uitkeren aan leden.

WAT MOET ER GEDAAN WORDEN?

Wanneer de zonnepanelen op het dak liggen en de installatie is aangesloten, begint u direct met het produceren van zonne-energie. Project geslaagd! Wel valt er tijdens deze productie nog een verschil te maken. Om uw zonnepaneleninstallatie namelijk zo rendabel mogelijk te maken, is het belangrijk om de installatie goed te monitoren.

Daarnaast zal een administratie moeten worden aangelegd en bijgehouden om o.a. een ledenadministratie bij te houden, overzicht te houden van op te halen en uit te keren kapitaal en input te leveren voor rapportages.

HOE PAK IK HET AAN?

Door het systeem goed te monitoren voorkomt u onnodige verliezen. Ook wordt aangeraden om uw installatie eens per twee jaar schoon te maken om zo een zo hoog mogelijk rendement te behouden.

Voor het opzetten van een administratie en monitoring voor VvE's en coöperaties zijn online tools beschikbaar. Een voorbeeld is Econobis van Energie Samen ([website Econobis](#)).

WIE KAN MIJ DAARBIJ HELPEN?

U kunt een onderhoudscontract afsluiten bij uw installateur of bij een onderhoudspartij. Eventueel kunt u hierin ook garanties met betrekking tot productie van uw installatie opnemen.

WAT KOST HET?

Wanneer u zelf uw systeem monitort en schoonmaakt kost het u niets. Een andere optie is tenminste voor de eerste twee jaar de leverancier van de zonnepanelen verantwoordelijk te maken voor de prestaties van het systeem. In zo'n geval zitten de kosten in de al betaalde offerte. Een externe onderhoudspartij rekent meestal +/- €6,- per kWp per jaar, afhankelijk hoe breed het onderhoudscontract is.

Een online administratie tool is beschikbaar vanaf € 250 per coöperatie per jaar. De kosten kunnen afhankelijk zijn van de draagkracht van de coöperatie of VvE.

BIJLAGE 1 Informatie dakbedekking bij platte daken

Type dakbedekking	Levensduur (in West-Europa)	Inventariseer staat dakbedekking vanaf welke leeftijd
Bitumen	20-30 jaar	5 jaar
EPDM	40 jaar	10 jaar
PVC	20-40 jaar	Zonnepanelen waarschijnlijk niet interessant
ECB	40-50 jaar	
Groendak	40-50 jaar	Combinatie met zonnepanelen los van leeftijd eerst onderzoeken i.v.m. gewicht van een Groendak.
Zink	125 jaar	

BIJLAGE 2 Hoe werkt de Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking (SCE)?

De SDE regeling is uitgebreid toegelicht door de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland & HIER opgewekt in hun webinar over de nieuwe Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking | Om deze terug te zien, klik: [Terugkijken: Webinar over de nieuwe Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking | HIER opgewekt](#)

Onderstaand een samenvatting van de door hun gemaakte presentatie. ([Link naar presentatie.](#))

1. HOOFDLIJNEN VAN DE REGELING

- Doelgroep: Energiecoöperaties en VvE's
- Postcoderoos/postcoderups; Postcode + omliggende postcodes. (Notitie: alle postcodes die om de installatie heen liggen doen mee in de postcoderoos. Nieuwe installaties mogen ook in de "blaadjes" van de roos worden geplaatst.)
- Leden dienen in de postcoderoos of rups gevestigd te zijn.
- Zon-pv, wind en waterkracht
- Subsidie per kWh (door VertiCer gecertificeerd met een GVO)
- Subsidie beweegt jaarlijks mee met de elektriciteitsprijs
- Subsidie uitbetaling aan de energiecoöperatie of VvE
- Vast basisbedrag per categorie installaties

2. CATEGORIEËN PRODUCTIE INSTALLATIES ZON-PV

- De SCE regeling kent een basis bedrag voor Basis bedragen voor op zon-PV kleinverbruikersaansluiting en zon-PV grootverbruikersaansluiting. De hoogte van deze bedragen worden per ronde vastgesteld.
- De hoogte van de huidige basisbedragen zijn te vinden op: [Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking \(SCE\) aanvragen | RVO.nl | Rijksdienst](#) (Notitie: Houd rekening met verschillende vergoedingen voor netlevering en niet-netlevering.)

3. EXPLOITATIESUBSIDIE

- 15 jaar lang vanaf startdatum subsidie (Notitie: vanaf in gebruik nemen van PV-systeem)
- Subsidiabele jaarproductie = kW installatie * #vollasturen (Notitie: 900 vollasturen voor PV-systemen.)

- Subsidie per kWh
- Subsidie = basisbedrag – correctiebedrag (Notitie: subsidie varieert per jaar. Afbeelding beschikbaar in presentatie.)
- Basisbedrag = kostprijs voor de productie van hernieuwbare energie berekend per kWh output. In de kostprijs zit ook rendement op vreemd vermogen en eigen vermogen verwerkt.
- Basisbedrag ligt vast voor de gehele looptijd.
- Correctiebedrag = marktprijs voor energie + waarde GVO's
- Basisenergieprijs = ondergrens voor correctiebedrag

4. VOORWAARDEN VvE

- Eisen gelden voor alle leden
- Leden van een VvE:
 - o Wonen of zijn gevestigd in de postcoderoos vanaf het moment van aanvragen;
 - o Kleinverbruikersaansluiting op het moment van aanvragen;
 - o Bij de aanvraag moet een ledenlijst worden meegestuurd en moeten alle leden in de postcoderoos wonen;
 - o Als niet alle leden van VvE willen of kunnen meedoen dan coöperatie oprichten;
 - o (Gemengde) VvE met verhuurders die niet woonachtig zijn binnen postcoderoos, coöperatie oprichten.
 - o Bij verhuizing kan je lid blijven.
- Bij plaatsing productie-installatie op grond geldt minimum aantal leden:
 - o Zon-PV: 1 lid per 5 kWp

5. VOORWAARDEN COÖPERATIE

- Minimum aantal deelnemende leden (particulieren en bedrijven):
 - o Zon-PV: 1 lid per 5 kWp (Notitie: particulieren of bedrijven. Leden kunnen voor verschillende bedragen meedelen in het project.)
- Meesturen met aanvraag:
 - o Statuten
 - o Intentieverklaring recht van opstal of huur- of gebruikersovereenkomst bij erfpacht of bij plaatsing op dak VvE. (Notitie: vooraf hoeven hiervoor dus geen kosten te worden gemaakt.)
- Uiterlijk een jaar na beschikking aanleveren:
 - o lijst met deelnemende leden (naam en adres)
 - o kopie akte van recht van opstal (en inschrijving in openbare registers)

- Voor deelnemende leden geldt:
 - o Financiële participatie (overeenkomst lid-coöperatie)
 - o Wonend of gevestigd in de postcode regio's vanaf het moment dat de ledenlijst is opgestuurd.
 - o Kleinverbruikersaansluiting vanaf het moment dat ledenlijst is opgestuurd.
 - o Per adres maximaal één deelnemend lid
- Alle leden hebben zeggenschap over de installatie
- Één keer per jaar kan de ledenlijst worden aangepast:
 - o Lid blijven bij verhuizing toegestaan
 - o Erfopvolger kan ook lid worden
 - o Nieuwe leden moeten in de postcode regio's wonen of gevestigd zijn (Notitie: wanneer coöptatie niet voldoende leden meer heeft krijgt de coöperatie tijd om voldoende leden te zoeken.)

6. ZEGGENSCHAP COÖPERATIES

In artikel 31 van de regeling SCE staat dat het volgende in de statuten van de coöperatie moet zijn opgenomen:

- "dat ieder lid van de coöperatie één stem heeft in de ALV"
- "als doel [heeft om] hernieuwbare elektriciteit op te wekken"

Hoe ga je ermee om al één coöperatie meerdere projecten onder zich wil hebben:

- Optie 1: Eenvoudige statuten:
 - o Waarin de volgende doelstelling staat vermeld: "het opwekken van hernieuwbare energie"
 - o "ALV waarin alle leden 1 stem hebben"
 - o Ledenovereenkomst met nadere zeggenschap:
 - welke zeggenschapsrechten heb je als lid in relatie tot het project
 - welke financiële rechten en plichten heb je als lid in relatie tot het betrokken project
 - o Leden kunnen participeren in meerdere projecten door meerdere project-specifieke ledenovereenkomsten met de coöperatie te sluiten
- Optie 2 : Statuten met project gerelateerde afdelingen.
 - o Ieder lid is lid van afdeling van het project Statuten bepaling: project-gerelateerde afdeling krijgt – evt. op voorstel van bestuur – een goedkeuringsrecht t.a.v. specifieke project-gerelateerde bestuursbesluiten

- Leden kunnen participeren in meerdere projecten door meerdere project-specifieke ledenovereenkomsten met de coöperatie te sluiten

7. VOOR- EN NADELEN

- Optie 1. Eenvoudige statuten:
 - Simpel
 - Flexibel: project documentatie eenvoudig aan te passen via ledenovereenkomst
 - Statutenwijzigingen niet (snel) nodig, dus geen notariskosten
- Optie 2: Statuten met project-gerelateerde afdelingen:
 - Vereist wijziging statuten in ALV alle leden
 - Flexibel: project documentatie eenvoudig aan te passen via ledenovereenkomst
 - Statutenwijzigingen nodig, dus notariskosten
 - Naast contractueel ook statutair stevig verankerd

8. EISEN PRODUCTIE-INSTALLATIE

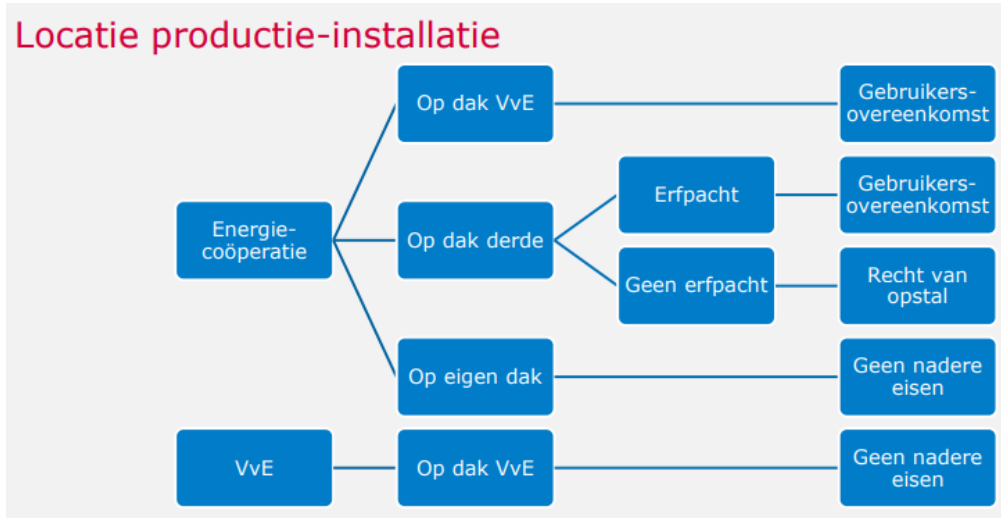
- De productie-installatie moet in eigendom zijn van de coöperatie of VvE
 - Financial lease is toegestaan
- De productie-installatie moet nieuw zijn
- In 2021 éénmalig: voor aanvraag nog niet in gebruik genomen. Daarna aanscherping voorzien naar geen onomkeerbare investeringsbeslissingen genomen voor aanvraag
- Per locatie en categorie productie-installaties, maximaal één aanvraag per openstellingsronde. Een gebouw of perceel wordt gezien als een locatie.

9. VOORBEELDEN AANVRAGEN

Mogelijk:

- Eén aanvraag op één gebouw of perceel met één aansluiting (Notitie: perceel is een kadastraal perceel.)
- Eén aanvraag op meerdere gebouwen of percelen met één aansluiting
- Twee aanvragen op twee gebouwen met één aansluiting
- Niet mogelijk: Eén aanvraag op één gebouw of perceel waarbij de installatie op meerdere aansluitingen wordt aangesloten

- Twee aanvragen op één gebouw of perceel met één of meerdere aansluitingen binnen dezelfde ronde In een volgende ronde kan voor hetzelfde pand of perceel uitbreiding worden aangevraagd. Deze installatie moet ook een eigen allocatiepunt (meetpunt) hebben.



10. KLEINVERBRUIKERSAANSLUITING

Als de productie-installatie wordt aangesloten op een kleinverbruikersaansluiting:

- Per beschikking een apart allocatiepunt (meetpunt)
- Zuiver terugleverallocatiepunt voor netlevering verplicht
- Daarvoor extra allocatiepunt achter de aansluiting laten plaatsen door netbeheerder.
- Meerdere productie-installaties op één locatie (nieuwe ronde):
 - o Samen op één kleinverbruikersaansluiting óf
 - o een grootverbruikersaansluiting plaatsen
- Alleen netlevering subsidiabel (om overlap met saldering te voorkomen)

11. GROOTVERBRUIKERSAANSLUITING

Als de productie-installatie wordt aangesloten op een grootverbruikersaansluiting:

- Per beschikking een apart allocatiepunt
- Eigen verbruik achter de meter toegestaan
 - o Voor zon een ander correctiebedrag

- Recente transportindicatie vereist (maximaal 1 maand voor indiening aanvraag). Aanvragen bij de netbeheerder, zie ook website SCE.

12. SUBSIDIE AANVRAGEN

- E-loket RVO (E-herkenning minimaal niveau 2+)
- Aanvraag moet compleet zijn
- Behandeling op volgorde van binnenkomst complete aanvraag
- Bij overtekening op dezelfde dag, kom er een loting
- Behandelingstermijn: 13 weken (indien nodig verlengd met 13 weken)

13. DE AANVRAAG

- Correct ingevuld aanvraagformulier
- Een kaart van de postcoderoos (pdf applicatie, zie website) (Notitie: op RVO website is hiervoor een applicatie beschikbaar.)
- Grootverbruikersaansluiting: transportindicatie
- Coöperatie: Overeenkomst recht van opstal/ huur- of gebruikersovereenkomst
- Coöperatie: statuten Vergunningen indien nodig
- Haalbaarheidsstudie (met daarin omschrijving productie-installatie, exploitatieberekening, financieringsplan)
- Bij zonnepanelen een kaart van de productielocatie waarop de zonnepanelen zijn ingetekend
- Alleen voor VvE's: ledenlijst bij aanvraag

14. ANDERE SUBSIDIES

- Geen andere subsidies Rijksoverheid toegestaan
- Geen overlap met SDE(++) toegestaan
- Lopende SDE aanvraag (nog geen beschikking ontvangen) op dezelfde locatie eerst intrekken
- SCE naast bestaande SDE beschikking wel toegestaan als daar plaats voor is en financieel haalbaar
- Gemeentelijke en provinciale subsidies toegestaan (maar worden in mindering gebracht)
- Over de SCE is geen BTW verschuldigd

15. WEBSITE WWW.RVO.NL/SCE

- Downloads:
 - o [Model haalbaarheidsstudie](#)

- [Model intentieovereenkomst SCE](#) (voor recht van opstal)
- Intekening postcoderoos
- Aanvragen: Via de knop "direct regelen"
- Vervolgens op mijnrvo.nl op de knop "aanvragen"
- Inloggen met E-herkenning. In Eloket "Nieuwe aanvraag" selecteren en dan naar SCE

16. HAALBAARHEIDSTUDIE

- Financiering en projectplan
 - Omschrijving van de installatie
 - Financieringsplan (voor alle projecten gezamenlijk bij meer dan 1 project)
 - Investeringskosten
- Energieproductie
 - Vermogen en jaarproductie
- Exploitatieoverzicht
 - Specificatie investeringskosten
 - Kosten en baten per jaar
 - Projectrendement over de gehele looptijd
- Bijlagen
 - Kaart of luchtfoto van de locatie van de productie-installatie waarop de zonnepanelen zijn ingetekend
 - Voeg bijlages zoals offertes, verklaringen van financiers toe (optioneel)

17. NA SUBSIDIEVERLENING

- Uiterlijk binnen een jaar na subsidieverlening
 - Coöperaties: Lijst met (deelnemende) leden
 - Coöperaties: kopie definitieve akte voor Recht van opstal en inschrijving in de openbare registers
- Realiseren conform aanvraag! Bij realisatie
 - EAN-code bij netbeheerder opvragen
 - Extra meetpunt (zuiver terugleverallocatiepunt bij KV) via netbeheerder
 - Inschrijven bij [Verticer](#).

18. BEVOORSCHOTTING EN JAARLIJKSE BIJSTELLING

- Jaarlijks voorschot op basis van productieraming * (basisbedrag – voorlopig correctiebedrag) * 80%
- Voorschot wordt in maandelijkse bedragen uitgekeerd
- Na afloop van het jaar bijstelling (afrekening) van het voorschot op basis van werkelijke subsidiabele productie * (basisbedrag – correctiebedrag).
- Bij recht op een aanvullend bedrag volgt uitbetaling
- Bij een negatieve bijstelling (bijstelling is lager dan het voorschot) wordt het bedrag verrekend met de eerstvolgende maandelijkse voorschotten
- Productieraming voor bevoorschotting kan niet hoger zijn de maximale subsidiabele productie
- Bij sterk achterblijvende productie kan het voorschot tussentijds verlaagd worden.

19. **BANKING**

- Meer geproduceerd:
 - o maximaal 25% van de jaarproductie kan worden meegenomen
 - o dit kan worden uitbetaald in een jaar dat er minder wordt geproduceerd
- Minder geproduceerd:
 - o niet gerealiseerde productie kan worden meegenomen
 - o dit kan worden ingehaald in een jaar dat meer wordt geproduceerd
 - o extra jaar om productie in te halen

BIJLAGE 3 Subsidieregeling Coöperatieve Energieopwekking aanvragen

Voor het aanvragen van de SCE subsidie in informatie met betrekking tot de installatie, de aanvrager, het project en bepaalde bijlagen benodigd.

Om welke bijlagen dit gaan is afhankelijk van uit welke entiteit subsidie wordt aangevraagd (VvE of coöperatie), de relatie tot het dak (wel of niet in eigendom) en de grootte van de aansluiting.

Overzicht van aan te leveren informatie:

SCE AANVRAAG	
Installatie selecteren	
Type Installatie	Waterkracht, Windenergie of Zon-PV
Type aansluiting	Grootverbruikersaansluiting of Kleinverbruikersaansluiting
	Wanneer er sprake is van een grootverbruikersaansluiting
Aanvrager	KvK, vestigingsnummer, handelsnaam
	Bezoekadres
	Correspondentieadres
	IBAN, BIC
	Gegevens contactpersoon
Project	Locatie productie installatie
<i>Locatiegegevens productie-installatie</i>	Omschrijving productie installatie (elektrisch vermogen in kWp, elektrisch vermogen omvormers in kWp, dakoppervlak, aantal deelnemende leden van coöperatie of VvE, e.d.)
<i>Benodigde vergunningen</i>	Bij dak gerelateerde zon-PV projecten zijn veelal geen vergunningen nodig.
<i>Productie gegevens</i>	Aangevraagde productie (vermogen * maximale vollasturen)
	Eigen verbruik in KWh
<i>Project planning</i>	Datum ingebruikname, datum ingang SCE subsidie,

	Opmerking: De subsidie mag niet ingaan voordat de installatie in gebruik wordt genomen. De subsidie start altijd op de eerste van de maand.
<i>Financiële gegevens</i>	Hoogte van de investering
Bijlagen	
<i>Haalbaarheidsstudie</i>	Lees meer hierover op de website
<i>Intekening zonnepanelen</i>	Deze wordt meegeleverd met een zonnepanelen offerte.
<i>Intekening Postcoderoos</i>	In te tekenen via volgende link: Postcoderoos viewer (rvo.nl)
<i>Intentie overeenkomst recht van Opstal of Huur- of gebruikersovereenkomst met de VvE</i>	Wanneer een VvE of Coöperatie op haar eigen dak het zon-PV project realiseert is deze bijlage niet nodig. Meer info in afbeelding in Bijlag2 2 - 9 Voorbeelden aanvragen.
<i>Statuten van de coöperatie</i>	Alleen als er vanuit een coöperatie wordt aangevraagd.
<i>Transportindicatie</i>	Alleen als er voor een grootverbruikers installatie wordt aangevraagd. Transportindicatie waarin blijft dat de SCE -transportcapaciteit beschikbaar is op de locatie voor de beoogde productie-installatie. Deze mag maximaal 1 maand oud zijn.
<i>Ledenlijst</i>	Alleen als er vanuit een VvE wordt aangevraagd.

DISCLAIMER

Het Energie Expertisecentrum Flevoland (EEF) gaat zorgvuldig om met het verstrekken van betrouwbare en actuele informatie in onze kennisproducten alsmede het onderhouden ervan. EEF kan echter niet garanderen dat de informatie altijd foutloos, volledig en actueel is. Daarom kunnen aan onze kennisproducten alsmede eventueel expertise geen rechten worden ontleend. Verder aanvaardt het EEF geen aansprakelijkheid voor directe of indirecte schade als gevolg van onjuistheden of onvolledigheden in de verstrekte informatie. In onze kennisproducten worden hyperlinks of verwijzingen naar informatie van andere instellingen en organisaties opgenomen. EEF is niet verantwoordelijk voor de inhoud van die websites en informatie van derden. Wij aanvaarden hiervoor geen aansprakelijkheid. Verder is het niet toegestaan zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van EEF de informatie en/of huisstijl te kopiëren en te bewerken anders dan voor persoonlijk, niet-commercieel gebruik.